

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th May - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

BADIIY- ESTETIK MADANIYAT FENOMENIGA FALSAFIY, PSIXOLOGIK VA PEDOGOGIK QARASHLAR

Nurullayev Firuz Fayzulloevich

Buxoro davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi,

Buxoro innovatsiyalar universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya:

Ushbu tezisdagi estetik madaniyat haqida tushuncha hamda estetik madaniyatni shakllantirish yo'llari va o'quvchilarda estetik madaniyatni shakllantirish jarayonida pedagogik va psixologik xususiyatlarni aniqlash jarayonlari haqida keng ma'lumotlar berilib o'tilgan. Shuningdek, o'quvchilarning estetik madaniyatini rivojlantirishga doir taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: badiiy madaniyat, estetik madaniyat, falsafiy qarashlar, psixologik qarashlar, pedagogik qarashlar.

PHILOSOPHICAL, PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL APPROACHES TO THE PHENOMENON OF ARTISTIC-AESTHETIC CULTURE

Nurullayev Firuz Faizulloevich

independent researcher of Bukhara State University,

teacher of Bukhara University of Innovations

Abstract:

In this thesis, the concept of aesthetic culture and ways of forming aesthetic culture and the processes of determining pedagogical and psychological characteristics in the process of forming aesthetic culture in students are given. Also, suggestions and recommendations were given for the development of aesthetic culture of students.

Keywords: artistic culture, aesthetic culture, philosophical views, psychological views, pedagogical views.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th May - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Estetika (qadimgi yunoncha—"his", "tuyg'u") olamning hissiy qabul qilinishini tadqiq etuvchi fandır. Estetika san'at, madaniyat va tabiatning subyektiv qabul qilinishini o'rganadi. "Estetika" terminini nemis faylasufi A. Baumgarten (1714-1776) ilmiy muomalaga kiritgan. Estetikaning sinonimi sifatida go'zallik falsafasi, san'at falsafasi, badiiy ijod falsafasi iboralari qo'llanib kelingan. Estetika o'z ichiga san'at estetikasi, tabiat estetikasi, texnika estetikasi, dizayn estetikasi, sport estetikasi, turmush estetikasi, atrof-muhitni go'zallashtirish va boshqa sohalarni qamrab oladi.

Estetikaning tadqiqot obyektlari ichida san'at alohida o'rinni egallaydi. U qadimdan to hozirgi kungacha eng ko'p tadqiq etilgan estetik soha hisoblanadi. Estetikaning bu borada san'atshunoslik fanlaridan farqi shundaki, u o'z obyektiga falsafiy-nazariy jihatdan yondashadi.

Estetik madaniyat — bu inson ehtiyojlarining murakkab tizimi bo'lib, unda odamzod hissiyotlari, malakalari, ko'nikmalari, bilimlari, me'yorlari, maslaklari bir-biri bilan chambarchas bog'langandir. Chunonchi, estetik hissiyotlar insonning hayot faoliyati joshqin ekanligini bildirsa, me'yorlar ijod va faoliyatning mezonga solinishi vositasini anglatadi; bilimlar esa insonning dunyoqarashini, ishonchini, estetik baholashning yo'nalishlarini, didlarini, qarashlarini belgilab beradi. Estetik munosabatlar odamlarni, ularning faoliyatidagi turli qarashlarni, shakl – shamoyillarini ma'lum bir maqsadga qaratadi.

Estetik tarbiyaning asosiy maqsadi — jamiyat a'zolarining har tomonlama mukammal rivojlanishlari uchun go'zallikni to'laqonli his etishga ko'maklashishdan iboratdir. Estetik estetikamadaniyat san'at adabiyotdangina ong qarashlar bir qatorda, iqtisodiy va munosabatlar turmush va texnika, sport va milliy urf – odatlar ham nafosat tarbiyasining nihoyatda muhim omillaridandir. Estetik tarbiyani to'la amalga oshirmay turib axloqiy, g'oyaviy-siyosiy tarbiya asosida rivojlangan barkamol shaxsni voyaga yetkazib bo'lmaydi.

Estetik tarbiya vositalari shaxsning voqelikka estetik munosabatini rivojlantirishga xizmat qiladigan tarbiyaviy faoliyat shakllaridir. Estetik tarbiya omillari va vositalari o'rtasidagi chegara nisbiy va shartlidir. Muayyan sharoitlarda estetik tarbiya omillari estetik tarbiya vositalari vazifasini o'tashi va aksincha bo'lishi ham mumkin. Yoshlarni go'zallikka oshno qilish, ularda hayotiy voqealarni to'g'ri tushunish olijanob his-tuyg'ularni va intilishlarni shakllantirishga yordam beradi. Yoshlarda go'zallikni idrok qilishni tarbiyalash orqali ularda boshqa kishilarning

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th May - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

kechinmalarini his eta bilish, kishilarning xursandchiliklariga sherik bo'lish, qayg'usini birga baham ko'rish kabi xususiyatlar shakllantiriladi. Ayniqsa hozirgi kunda ayrim yoshlar (ba'zi kattalar) o'rtasida ko'p uchrayotgan yasama "sun'iy go'zallik" (sun'iy qosh, kiprik, tirnoq, lab va yirtiq-yamoq, tor kiyimlar) bilan o'zlarini xunuklashtirayotganligi, haqiqiy go'zallikni sun'iylikda ko'rayotganliklari achinarli holdir. Ular haqiqiy go'zallik yuzning tabiiy latofatida, sodda va xushbichim kiyimda ekanligini tushunishmaydi yoki tushunishni xohlashmaydi.

Estetik madaniyatni shakllantiruvchi unsurlar jamiyat tarixi, geografiyasi va ijtimoiy tuzilishi bilan chambarchas bog'liqdir. Bu omillar estetik madaniyatning o'ziga xos xususiyatga ega bo'lishiga imkon beradi. Masalan, jamiyatning diniy e'tiqodlari va marosimlari, ularning san'at va estetik qadriyatlarni tushunishlariga ta'sir qilishi mumkin.

Estetik madaniyat jamiyatning estetik tushunchasi va tasvirini aks ettiruvchi ko'plab ijodiy ifodalarni o'z ichiga oladi. Masalan, jamiyatning rasm yoki haykaltaroshlik uslubi ushbu jamiyatning estetik axloqning bir qismini tashkil qilishi mumkin. Xuddi shunday, jamiyatning musiqiy janrlari, adabiy uslublari yoki tendensiyalari uning estetik mentalitetini aks ettirishi mumkin. Estetik madaniyatning shakllanishi ijtimoiy qadriyatlar va madaniy me'yorlar bilan birga keladi.

Shunday qilib, estetik madaniyat jamiyat qadriyatlari va qarashlarini ifodalovchi ifoda shakliga aylanishi mumkin. Natijada, estetik madaniyat jamiyatning estetik qadriyatlarini aks ettiruvchi va shakllantiradigan hodisadir. San'at, me'morchilik, musiqa, adabiyot va raqs kabi ko'plab ifoda shakllari estetik madaniyatni shakllantiradigan elementlardir. Bu elementlar jamiyat qadriyatlari, e'tiqodlari va madaniyati bilan o'zaro aloqada bo'lib, estetik madaniyatni diversifikatsiya qilishga yordam beradi.

Estetik madaniyatni shakllantirish jarayonida pedagogik usullar quyidagilar bo'lishi mumkin:

1. Darslarda ilg'or tadbirlari: Pedagogik usuldan foydalanib, darslarda ilg'or tadbirlar belgilanishi mumkin. Misol uchun, talabalarning chizish, rasm qilish yoki musiqa ijro etish bilan bog'liq tadbirlar tashkil etish. Bu tarz tadbirlar talabalarni estetik madaniyat bilan bog'liq masalalarga qiziqishga yoki ilg'or bo'lishga intilishlarini kuchaytiradi.

2. Ta'limiy sarguzashtlar: Estetik madaniyatni shakllantirish jarayonida talabalarga ta'limiy sarguzashtlarini ko'rmasdan amali mashg'ulot yoki so'rovnoma qiymatini

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th May - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

belgilash o‘rinli bo‘lishi lozim. Bu talabalar uchun ijobiyroq va hayratlantiruvchi bo‘ladi, ularning ko‘nikmadan o‘rganish bo‘yicha ilg‘or mashq yoki amaliyotlar belgilanishi muhimdir.

3. Muhokama: Estetik madaniyatni shakllantirish jarayonida pedagogik usullarning biri talabalarni muhokama qilishdir.

4. Tahliliy va o‘qish usullari: Estetik madaniyatni shakllantirish jarayonida pedagogik usullar tahliliy va o‘qish usullarini jamlab o‘z ichiga oladi. Bu usul talabalarning boshqa zamonaviy iyyimoiy-tarixiy, huquqiy rivojlangan mamlakatlar yoki ba‘zi holatlardagi rasmiy yoki lotin asosida nashr etilgan yuzlab asarlarini o‘qish, tadqiq qilish va tahlil qilish imkoniyatlarini beradi.

5. Ko‘rgazmali mashqlar va boshqa faoliyatlar: Estetik madaniyatni shakllantirish jarayonida talabalarni fikr, ta‘limiy mashg‘ulot va ommaviy imkoniyatlarni ulardan taqdim etish bilan bog‘liq faoliyatlar olib boorish kafolatlarini berishning eng yaxshi yo‘llaridan biri ta‘lim mashg‘ulotlardan foydalanishdir. Misol uchun musiqa, raqs, taniqli chizma mashg‘ulotlari va boshqa jismoniy faoliyatlar bo‘lishi mumkin.

6. Ijtimoiy faoliyatlar yoki jamoatchilik: Estetik madaniyatni shakllantirishning asosiy qismlaridan biri ham jamoatchilik, ya‘ni ijtimoiy faoliyatlar bilan bog‘liq bo‘lishidir. Bu talabalarning ijtimoiy muhit bilan aloqalarini rivojlantirish, jamoa bilan hamkorlik qilish va jamiyatning umumiy tarzda estetik madaniyatini o‘rganishga imkon beradi. Estetik madaniyatni shakllantirish jarayonida pedagogik usullar o‘sish, suhbatlashish va maslahatlashish asosida ta‘limga innovatsion qarashlarni nashr etadi. Iloji bo‘lsa, ushbu pedagogik usullarni birga qo‘llash orqali talabalarga estetik madaniyatni tushunarliroq qilish va o‘zining unga salbiy ko‘rinishdan foydalanishlarini ta‘minlab beradilar.

Estetika—bu insonlarning estetik tajribalari va estetik sezgirlikni oshirishga qaratilgan ta‘lim sohasi. Bu jarayonda psixologik xususiyatlarni aniqlash muhim ahamiyatga ega. Estetik madaniyatni shakllantirish jarayonida muhim psixologik xususiyatlar:

1. Ijodkorlik: Estetik madaniyatni rivojlantirish jarayonida ijodkorlik muhim ahamiyatga ega. Ijodiy fikrlar va turli nuqtai nazarlar estetik sezgirlikni oshiradi. Psixologik jihatdan ijodkorlik miya funksiyalari bilan bog‘liq.

2. Ta‘sirchanlik: Estetik tajribalar va go‘zallik bilan bog‘liq tafsilotlardan xabardor bo‘lish estetik madaniyatning asosidir. Psixologik nuqtai nazardan bu sezgirlikka shaxslarning hissiy sezgirlikni ta‘sir qiladi.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th May - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

3. Kuzatish qobiliyati: Kuzatish qobiliyati estetik tajribani to'liq his qilish uchun muhimdir. Kuzatish qobiliyati—bu tafsilotlarni sezish va tushunish uchun ishlatiladigan psixologik xususiyat.

4. Tanqidiy fikrlash: Estetik madaniyatni rivojlantirish uchun tanqidiy fikrlash qobiliyatlaridan foydalanish zarur. Tanqidiy fikrlash—turli estetik tajribalarni obyektiv tahlil qilish va baholash qobiliyati.

5. Empatiya: Estetik tajribalar boshqalarning nuqtai nazarini tushunish va boshqalarning hissiy tajribalariga empatiya qilish qobiliyati bilan boyitiladi. Psixologik jihatdan empatiya odamlarning hissiy holati va reaksiyalarini tushunishga yordam beradi. Bu psixologik xususiyatlar estetik madaniyatni rivojlantirish va estetik tajribalarini yanada boyitish maqsadida shaxslarning ongliligini oshiradi.

Xulosa o'rnida aytishimiz mumkinki o'quvchilarning estetik madaniyatini rivojlantirishda tarbiyaning ahamiyati muhim rol o'ynaydi. Estetik madaniyatni oshirish uchun tarbiya jarayoning mohiyati shu jarayon uchun xarakterli bo'lgan va muayyan qonuniyatlarda namoyon bo'ladigan ichki aloqa va munosabatlarni aks ettiradi. o'quvchining estetik madaniyatini rivojlantirish jarayonida talabalarda jamiyatga naf keltiradigan, shaxsga qo'yiladigan axloqiy talablariga muvofiq keladigan xulqiy malaka va ko'nikma hosil qilinadi. Bunga erishish uchun o'quvchining ongiga, dunyoqarashiga va irodasiga tizimli, muntazam ta'sir etib boriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. "O'zbekiston" 2016.
2. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" 2017.
3. M. Ochilov. O'qituvchi odobi. T. 1997 yil
4. V. Karimova. Pedagogika. Psixologiya. Ma'ruzalar matni. Toshkent,2008 yil.
5. Sh. Qurbonov. Ta'limning yangi qadriyatlari. "Ma'rifat" 25 sentabr 1999.
6. "Savodxonlik va Marketing Asoslari"—Philip Kotler, Gary Armstrong.
7. "Savodxonlikning Asosiy Asoslari"—William M. Pride, O.C.Ferrell.

